

Рецензія

рецензента - кандидата юридичних наук, доцента Алімова Кирила Олександровича на дисертацію Крінціленка В'ячеслава Сергійовича «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність розробки теми «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» зумовлена сучасними викликами у сфері публічного управління, необхідністю підвищення ефективності та справедливості адміністративного судочинства, а також впровадженням європейських стандартів у національне право. Принцип розумності, хоча й закріплений у чинному законодавстві, досі не має достатньо чіткого нормативного змісту, що створює труднощі у правозастосуванні. Його реалізація часто залежить від суб'єктивного сприйняття, що може призводити до правової невизначеності та порушення принципу правової передбачуваності. У контексті євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває осмислення цього принципу крізь призму міжнародних стандартів, зокрема практики Європейського суду з прав людини. Тому комплексне дослідження природи, функцій та особливостей реалізації принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах є своєчасним, науково важливим і практично значущим.

Проаналізувавши зміст матеріалу, слід відмітити, що в цілому дисертаційна робота містить правові, теоретичні та організаційні засади досліджуваної теми, що базується на ретельному аналізі законодавчого масиву, практики діяльності системи суб'єктів публічної адміністрації, що мають повноваження, пов'язані з застосуванням принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Рецензування дисертаційного дослідження В.С. Крінціленка дозволило зробити, що воно є структурованим та ґрунтується на результатах аналізу значної кількості нормативно-правових актів, наукового доробку загальної теорії

держави і права, конституційного, адміністративного права та процесу, а також наукових праць, присвячених окремим питанням застосування адміністративної відповідальності в цілому, і зокрема – у сфері застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Дисертація В.С. Крінціленка визначається як комплексне дослідження, що визначається наявним послідовним підходом до висвітлення його об'єкту та предмету, досягнення реалізації цілей та задач.

Належний ступінь наукової обґрунтованості та практичної цінності результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження. Вдалий вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження нормативних-правових засад адаптації законодавства України про відходи до законодавства країн Європейського Союзу, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі.

Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертанткою нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративному праві та процесі України, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується нормативного регулювання забезпечення ефективності застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом її власних напрацювань, вдалою спробою визначення напрямів забезпечення ефективності принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Основні положення роботи знайшли відображення у 7 наукових працях, з них – у 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, та у 3 матеріалах і тезах доповідей на наукових конференціях різного рівня.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про встановлення факту належної обґрунтованості результатів дисертації В.С. Крінціленка в галузі адміністративного права та процесу як для теоретичного, так і практичного застосування в межах досягнутих авторкою мети та завдань, що є свідченням його високого наукового рівня, що підтверджується в тому числі відповідністю обсягу наукових публікацій, що висуваються відповідно до чинного законодавства України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна дослідження конкретизується в найважливіших положеннях, висновках і пропозиціях. Серед них, можна виділити наступні.

Так, здобувачем у підрозділі 1.1 «Становлення принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах» визначено, що формування уявлення про принципи права характеризують різні етапи розвитку державності, і відображує відповідні типи цивілізацій, починаючи від античних часів і закінчуючи сучасним світом інформаційного (цифрового) суспільства. Дисертантом з'ясовано, що принцип розумності як принцип правового регулювання суспільних правовідносин відноситься до «молодих» принципів, який було запроваджено в європейських правових системах, що означає його молододослідженість з точки методологічного розуміння та реалізації. Автором визначено, що пошук засобів, що дозволили б якнайбільш ефективно врегулювати суспільні відносини, який власне і є базисом для визначення сутності принципу розумності, є притаманним вже праву країн Античності, коли принцип розумності визначався через необхідність застосування раціонального підходу до встановлення змісту соціальних норм та відходу від емоційного сприйняття суспільних відносин, тобто пов'язується із потребою запровадження «розумного» врегулювання.

Обґрунтованим є висновок В.С. Крінціленка, що розкриття методології дослідження принципу розумності як принципу адміністративно-процесуальних правовідносин має слідувати шляхом сходження від загального та спеціального, де загальним нами розглядається пізнання в цілому система принципів права, а спеціальним – власне зміст принципу розумності та особливості його запровадження до адміністративно-процесуальних правовідносин на різних їх стадіях (підрозділ 1.2).

Автором встановлено, що застосування принципу розумності є більш характерним для законодавства країн англосаксонської правової системи, де запроваджено розуміння людини як розумної біологічної істоти, що здатна (та повинна) володіти можливостями із здійснення раціональної оцінки власних дій чи проявів діяльності оточуючого її середовища. Дисертантом визначено за доцільне покладення в основу правового регулювання та правозастосовчої практики презумпції, що пересічна людина наділена розумом, здатна контролювати, керувати та оцінювати свої дії чи бездіяльність є тим необхідним соціальним орієнтиром, що створює умови для реалізації нормативних вимог (підрозділ 1.3).

На основі здійсненого дослідження автором обґрунтовано доцільність відходу від вузького підходу до застосування принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносин, коли відбувається його застосування виключно в розрізі тлумачення оперативності та своєчасності врегулювання адміністративних справ, і запровадження його широкого розуміння, що може бути реалізовано шляхом внесення змін до чинного законодавства України.

Автором визначено, що принципи права у загальнотеоретичному розумінні є соціальними регулятори, що виконують ряд функцій: через визначення орієнтиру для правотворчості; забезпечення стабільності правової системи; формування правосвідомості громадян; функція контролю за застосуванням права; функцію розвитку правової системи; легітимації державної влади; функцію оптимізації правових відносин між суб'єктами права.

Функціональний зміст принципу розумності у системі принципів адміністративно-процесуальних правовідносин дисертантом відображено у реалізації формування ідеологічного сприйняття загальнонаціональної та регіональної політики, формування належного рівня правосвідомості та правової культури у суб'єкта як учасника громадянського суспільства.

Автором аргументовано, що прагнення до ефективності та забезпечення реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях в якості послуг, що надаються населенню, удосконалення їх організації та розподілу серед органів влади визначається сьогодні як стратегічний напрям розвитку поліції в багатьох країнах світу. Автором вказано, що наша держава та її органи, в тому числі і внутрішні справи, поступово перетворюються в сервісно-орієнтовану організацію з широким спектром соціальних послуг, враховуючи, що запорукою забезпечення ефективності їх діяльності є ступінь задоволеності суб'єктів громадянського суспільства. Це зумовлює необхідність пошуку нових концепцій та моделей реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях.

Дисертантом зроблено висновок, що вивчення кращих практик організації надання адміністративних послуг у зарубіжних країнах дасть змогу розробити стратегічно важливі напрями та конкретні засоби реформування сфери надання таких послуг органам державної влади в Україні. Слід зазначити, що основними напрямами вдосконалення реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях у розвинених країнах були і залишаються: децентралізація надання адміністративних послуг шляхом делегування таких повноважень місцевим органам влади або приватним організаціям на основі договірно-договірної форми відносин з останніми «Роздержавлення послуг» (приватизація, використання методів приватного сектора в державних установах, і т.д.); створення максимально зручних і доступних умов отримання послуг споживачам (зокрема, розвиток ідеї інтегрованих офісів - центрів, що працюють за принципом «єдиного вікна»); впровадження інформаційних технологій надання послуг. Це стосується як цифровізації окремих послуг, так і створення

порталів державних послуг (наприклад, www.service-public.fr (Франція), www.serviccanada.gc.ca (Канада)); визначення переліку адміністративних послуг шляхом моніторингу думки споживачів, тобто громадян; встановлення партнерських відносин між державою та її населенням, де громадянин є замовником (споживачем), а держава через уповноважені органи виступає сервісним елементом у задоволенні її потреб; чіткий контроль за якістю послуг, що надаються, та визначення рівня задоволеності громадян їх отриманням; впровадження обґрунтованих процедур прийняття рішень, які мінімізують умови для корупції та зловживань.

В дисертації містяться ряд інших положень, висновків та пропозицій, за умови запровадження яких до національного правового простору буде вирішено ряд важливих задач теоретичного та практичного спрямування, що є ознакою цілісності, завершеності та значимості наукової новизни отриманих результатів дослідження В.С. Крінціленка.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Рецензоване дослідження базується на аналізі та характеристиці вагомих, ґрунтовних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних представників адміністративного права та процесу, присвячених проблематиці принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах..

Нормативну основу дисертаційного дослідження складає Конституція України, система законодавчих актів України, сукупність міжнародних договорів та актів, як імplementовані Верховною Радою України, так і інші юридичні акти ЄС, сукупність підзаконних нормативно-правових актів, що складається із постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, нормативних актів центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, що регулюють реалізацію принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

У роботі висвітлено позитивний досвід формування дохідної частини місцевих бюджетів таких зарубіжних країн, як Велика Британія, Німеччина, Франція, Польща та інших.

Джерелами фактичного матеріалу є результати власних досліджень, інформаційні дані центральних органів виконавчої влади, Єдиного реєстру судових рішень України.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їхньому отриманню передувала значна робота з аналізу нормативних актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, в яких висвітлюються проблеми забезпечення принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, узагальнених практичних матеріалів й відповідних наукових методів. Автор методологічно правильно підходить до визначення меж дослідження, визначаючи як межі предмету адміністративного права, так і виділення в цих межах встановлення принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Крім того, авторка демонструє добре володіння формально-юридичним, системно-структурним та структурно-функціональним методами наукового пізнання, прийомами логічного аналізу і синтезу тощо.

Обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційної роботи В.С. Крінціленка обумовлюється належним і достатньо якісним підбором емпіричної бази дослідження. Автором досліджені десятки нормативно-правових актів і значна кількість наукових джерел. До факторів, що обумовлюють достовірність та обґрунтованість дослідження необхідно віднести і досить вдало обрану структуру дисертації, яка відображає логіку викладу змісту дисертації, що дозволило В'ячеславу Сергійовичу сформулювати низку важливих наукових положень, пропозицій, висновків та рекомендацій. Таким

чином, висунуті авторкою задля досягнення поставленої мети завдання виконані на належному методологічному рівні, що є підтвердженням оволодіння В.С. Крінціленком методологією наукової діяльності.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальших досліджень загальнотеоретичних питань щодо встановлення принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах, удосконалення його наукового підґрунтя; правотворчій діяльності – при підготовці проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення й усунення прогалин застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах; правозастосовній діяльності – для вдосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади та управління застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах; навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників із курсів: «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Проблеми адміністративного права», а також при підготовці дисертаційних робіт та монографічних досліджень із питань правового забезпечення застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційна робота Крінціленка В'ячеслава Сергійович на тему «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах», має структурований комплексний характер, що відповідає вимогам, викладених у нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти та науки України, зокрема, положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертація В.С. Крінціленка складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (243 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, із них основного тексту – 175 сторінок.

В анотації рецензованого дослідження, виконаного В.С. Крінціленком, викладено його положення наукової новизни, досягнуті висновки та пропозиції із встановлення напрямів забезпечення ефективності застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

У вступі автор обґрунтовує актуальність здійсненого дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету та завдання, окреслює зв'язок дисертаційного дослідження із науковими програмами, планами, темами. Також положення вступу дисертації В.С. Крінціленка містять у своєму змісті обґрунтування джерельної та теоретичної бази здійснених наукових пошуків, оприлюднення методології наукового пізнання, що дозволило її авторці досягти виконання поставленої мети та наукових завдань.

У першому розділі «Теоретична характеристика принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» В.С. Крінціленко: визначив особливості принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах; обґрунтував методологію наукового пізнання сутності принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах; охарактеризував принцип розумності в системі принципів адміністративно-процесуальних правовідносинах; відобразив функціональний зміст принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах.

У другому розділі «Реалізація принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах»: встановлено особливості реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях; описано особливості реалізації принципу розумності в адміністративно-деліктному провадженні;

охарактеризовано особливості реалізації принципу розумності в адміністративно-судочинних правовідносинах; досліджено особливості реалізації принципу розумності в адміністративних контрольно-наглядових провадженнях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Водночас схвально оцінюючи дисертаційне дослідження В.С. Крінціленка, не можна обійти увагою її певні дискусійні положення.

1. В межах здійсненого дослідження автором повсякчасно використовується категорія «публічного інтересу» як функціонального змісту встановлення обсягу дотримання принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. При цьому авторський підхід до визначення сутності категорії «публічний інтерес» не було вироблено;

2. При визначенні змісту принципу розумності у здійсненні дозвільно-ліцензійних проваджень автором робиться акцент на його реалізації в межах діяльності Національної поліції (с. 100-104). Такий дослідницький акцент певною мірою виявляється необґрунтованим та суттєво звужує коло здійсненого наукового пошуку автора;

3. Підтримуючи прагнення автора щодо визначення змісту принципу розумності в адміністративно-судочинних правовідносинах, необхідно акцентувати на фрагментарності висвітлення проблематики розгляду та вирішення публічно-правових спорів в умовах воєнного стану та відповідно захисту суб'єктивних публічних прав приватної особи в управлінських правовідносинах.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, виконаного В.С. Крінціленком, лише спонукають до подальшої наукової дискусії за темою дослідження.

Вивчення результатів дисертаційного дослідження дає можливість стверджувати, що дисертація В.С. Крінціленка є самостійною, завершеною науковою працею, в якій запропоновано оригінальний авторський погляд на проблематику встановлення напрямів забезпечення ефективності принципу

розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що дисертаційне дослідження «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» є завершеною науковою працею, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в комплексному аналізі стану та визначенні перспектив забезпечення ефективності напрямів забезпечення ефективності принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Робота відповідає вимогам, які закріплені у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – **Крінціленко В'ячеслав Сергійович** – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

К.О. Алімов